

Зміст

Актуальні проблеми

- 3** Ірина Луценко
Велика любов виростає з маленьких справ
Сучасний підхід до національно-патріотичного виховання дошкільників

Офіційний відгін

- 8** Ольга Косенчук
Соціально-громадянська компетентність дошкільника: сучасний освітній вектор

Художня культура

- 11** Олена Половіна
Мистецькі спілкування як основа формування культури дошкільників

- 14** Бринить в повітрі колискова
Алгоритм художньо-педагогічного спілкування з дітьми старшої групи за картиною Архипа Куїнджі "Вечір в Україні"

Музейна педагогіка

- 15** Лариса Гаріпова, Оксана Іскра, Ганна Климчук
Чим багата українська хата
Сюжетно-рольова гра для дітей старшої групи

Образотворчість

- 18** Лілія Корюковська
Морозиво, що не тане
Заняття для дітей старшої групи

Громадянське виховання

- 20** Валентина Куриленко, Вікторія Решетнік
Ласкаво просимо до України!
Інтегроване заняття для дітей старшої групи

— До публікацій можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

Ранній вік

- 24** Олена Беркут
У пошуках кольорових кульок
Заняття для дітей раннього віку

Природа

- 27** Лілія Мазур
Пташині клопоти
Підгрупове логопедичне заняття для дітей старшої групи

Психологія

- 30** Наталія Воробей
Іграшка-подружка
Заняття для дітей старшої групи

Посібник

- 33** Ольга Сарек
Новинки на іграшковій кухні

Свята і розваги

- 36** Ольга Білецька
Українські діти зустрічають літо
Фізкультурне свято просто неба для дітей дошкільних груп

Фотоконкурс "Наші діти"

- 3** обкл. Вікторія Пушкарук, Ірина Моргун, Наталія Радченко, Ірина Лучинська, Світлана Лещенко
У серці кожної дитини живе любов до Батьківщини

Працюємо і перемагаємо разом!

ПЕРЕДПЛАТІТЬ СВІЙ ФАХОВИЙ ЖУРНАЛ
ЗІ ЗНИЖКОЮ на сайті dv.in.ua/peredplata

МИСТЕЦЬКІ СПІЛКУВАННЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ

патріотизм

світ мистецтва

Олена ПОЛОВІНА, канд. пед. наук, доцент,
завідувачка кафедри дошкільної освіти,
факультет педагогічної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Майбутнє України і всього світу залежить насамперед від рівня культури кожної людини, кожної нації, людства загалом. Що вищий цей рівень, то більше шансів у людей і цілих народів порозумітися й вибудувати гармонійну взаємодію та співпрацю. Про важливість мистецької освіти як основи, з якої проростає культура, про засоби і способи її реалізації в ЗДО розмірковує авторка. І не просто розмірковує, а подає дієві практичні поради, що допоможуть організувати ефективне художньо-педагогічне спілкування за творами мистецтва зі старшими дошкільниками.

Мистецька освіта як основа духовного розвитку особистості

Провідну роль у житті сучасного суспільства відіграє сфера культури, на всіх її рівнях — особистісна, побутова, суспільна, духовна, державна. Тож надважливим завданням сьогодення є підвищення рівня культури кожної особистості, який стане міцною основою для формування громадянської позиції людини XXI століття. Позиції, яка не дозволяє руйнувати (а глобальна руйнація починається з дріб'язку, як-от викинута на тротуар чи в під'їзді обгортка від цукерки). Позиції, яка не допускає приниження (яке теж починається з дрібниць, наприклад, із глузування чи вираження невдоволення одягом, шкірою, мовою іншої людини). Позиції, яка ставитиме чесність, порядність, повагу до людини понад усе. І формувати цю високу культуру треба починати якнайраніше. Але як?

Звісно, звернутися до мистецтва, адже саме воно є свічадом, яке дає можливість сприйняти та досягнути категорії гарного і потворного в найрізноманітніших проявах — у видимому і сокровенному, в діях і думках. Чи не є однією з причин

сучасних проблем українського суспільства нехтування в школах уроками мистецтва, покликання яких — підносити рівень культури особистості? У дитячих садках ситуація дещо краща, але запити батьків на інтелектуалізацію освіти дітей раннього й дошкільного віку призводять до мінімізації такого виду діяльності як комунікація за творами мистецтва.

Мистецтво відіграє фундаментальну роль у процесі духовного розвитку особистості, закладаючи основу для формування оцінок, суджень, емоційних відгуків на соціум. У Державному стандарті дошкільної освіти України, освітніх програмах (комплексних, парціальних, авторських, альтернативних тощо) закріплено положення про необхідність формування в дитини 6 (7) року життя **основ особистісної позиції** — позиції людини, яка, з одного боку, обстоює національні інтереси, з іншого — виявляє повагу до представників інших національностей.

Одним зі способів співбуття людини зі світом є **спілкування через мистецтво**, яке забезпечує можливість отримання досвіду через особистісні переживання та самопізнання. Саме елементарна мистецька освіта в період дошкільного дитинства,

яка згодом переростає в більш ґрунтовну, значущу, готує майбутніх громадян до активної участі в соціальному житті та духовного самовдосконалення.

Мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини, які визначають її світоглядні орієнтири, інтереси та потреби, смаки й ідеали.

Художньо-педагогічне спілкування: базові засади та корисні поради

У діяльності ЗДО використовуються різноманітні форми освітньої взаємодії дошкільників із вихователями, серед яких варто виокремити емоційноорієнтоване художньо-педагогічне спілкування на основі творів мистецтва (картин різних жанрів, скульптур, музичних творів, виробів декоративно-ужиткового мистецтва, вистав тощо).

Твори мистецтва, що є втіленням емоційного досвіду багатьох поколінь, сприяють розвитку чуттєвості дитини, з якою вона входить у дієві контакти з іншими людьми і з суспільством загалом. Це зумовлено тим, що досвід емоційного ставлення до довкілля (соціального, природного, предметного) накопичується та набуває особливих комунікативних форм у творах мистецтва, через "спілкування" з якими засвоюється дітьми й стає "ключем" до сприймання ними і нових мистецьких творів, і дійсності як такої.

Одним із видів мистецтва, мову якого на елементарному рівні здатні сприймати діти дошкільного віку, є мистецтво живопису.

Ефективність сприймання дошкільниками творів живопису безпосередньо залежить від таких чинників:

- ♦ педагогічний супровід;
- ♦ прояв дорослим емоційної реакції на картину;
- ♦ форма і послідовність запитань;
- ♦ рефлексування відповідей дітей тощо.

У чинних програмах виокремлені освітні завдання педагогів та результати, яких мають досягти діти на кінець дошкільного віку за освітнім напрямом "Дитина у світі мистецтва". Серед них одним із визначальних є формування на елементарному рівні **естетичного ставлення до творів живопису** та до мистецтва загалом, зокрема під час мистецьких спілкувань за творами живопису.

Ці спілкування забезпечують обмін духовними цінностями у формі діалогу дітей

зі значущими дорослими та спрямовані на реалізацію різних функцій.

Функції художньо-педагогічного спілкування:

- ♦ **пізнавальна**, що полягає в набутті старшими дошкільниками соціального досвіду;
- ♦ **емоційна** — завдяки створенню можливостей для розвитку емоційної сфери дітей та формування емоційного інтелекту;
- ♦ **нормативна**, оскільки в ході таких спілкувань старші дошкільники засвоюють норми соціально прийнятної поведінки;
- ♦ **актуалізаційна**, позаяк така форма роботи сприяє задоволенню індивідуальних потреб дошкільників та набуттю ними досвіду узгодженої взаємодії з іншими, виступаючи способом і засобом соціального та духовного утвердження особистості.

Серед творів живопису, до якого діти старшого дошкільного віку долучаються через мистецькі спілкування, варто віддавати перевагу картинам побутового, пейзажного та портретного жанрів. Комунікація за їх змістом буде ефективною за умов дотримання певних принципів.

Принципи мистецьких спілкувань із дошкільниками:

- ♦ **принцип зворотного зв'язку** передбачає регулярний моніторинг за допомогою розвинутої системи прийомів зворотного зв'язку (діагностичні картки, рефлексійний діалог та ін.);
- ♦ **принцип інтриги** проявляється в доборі для спілкування таких тем, які здатні активізувати інтерес, творчу уяву, емоційність, емпатію та увагу дітей;

- ♦ **принцип неповторюваності** полягає у варіативності художньо-творчих прийомів формування в дітей художнього образу — ігор, вправ, запитань та ін. (якщо суть прийомів / методів є ідентичною, необхідно запропонувати новий сюжет гри / вправи тощо);
- ♦ **принцип систематичності** означає постійність проведення мистецьких спілкувань за творами живопису;
- ♦ **принцип самовираження** передбачає надання дітям можливості вільно висловлювати свої думки та враження під час полілогів.

Мистецькі спілкування зі старшими дошкільниками за творами живопису передбачають використання специфічних методів формування емоційного відгуку.

Методи формування емоційного відгуку:

- ♦ **пауза фокусування** — концентрація уваги дитини на творі мистецтва, що сприяє розвитку спостережливості;
- ♦ **пауза споглядання** — безпосереднє занурення дитини у споглядання твору мистецтва, що концентрує увагу на певних деталях, конкретних об'єктах та явищах, розвиває емоційність (викликає подив, зацікавленість, радість тощо);
- ♦ **пауза відчуття** — транслявання на дитину ролі художника, який знайшов цікавий об'єкт та відобразив його у своєму творі; елементарне осягнення нею процесу народження авторського задуму, який реалізується у власній мистецько-творчій діяльності;
- ♦ **пауза сприйняття** — прийняття або неприйняття дитиною художнього образу через колір, деталі, зображені емоції тощо.

Під час мистецьких спілкувань за творами живопису побутового, пейзажного та портретного жанрів передбачається використання різних методів та прийомів.

Методи та прийоми під час художньо-педагогічного спілкування:

- ♦ асоціативний метод;
- ♦ художній діалог / полілог;
- ♦ метод уявного входження в картину;
- ♦ ігрові ситуації;
- ♦ рефлексування тощо.

Читайте статтю Олени Половіної та Лариси Бутенко "Про що мовчить картина, або Комунікація за творами живопису для дошкільнят" у журналі "Дошкільнє виховання" №5, 2022: dv.in.ua/2022-5

Методичні рекомендації щодо організації мистецьких спілкувань за творами живопису

1. Оберіть тему, яка є актуальною, зрозумілою та цікавою для дітей, відповідає їх віку та індивідуальному розвитку.
2. Доберіть яскравий та якісний ілюстративний матеріал (репродукції картин) і незвичайні історії з життя художників, які могли б зацікавити дітей (кумедні або, навпаки, сумні фрагменти біографій тощо).
3. Представте тему таким чином, аби діти були зацікавлені та з нетерпінням очікували зустрічі з художнім твором. Наприклад, можна розпочати заняття із запитання: "Чи цікаво вам дізнатися, як сміється картина?" або "Чи знаєте ви якісь дивацькі способи їсти картоплю?" тощо.
4. Проводьте художньо-педагогічні (мистецькі) спілкування за картинами індивідуально або у невеликих підгрупах (2-5 осіб) — це забезпечить можливість спокійного та результативного ознайомлення із художнім твором.
5. Доберіть музичний супровід: мелодії або інструментальні композиції для релаксації, звуки природи тощо — для пауз фокусування і споглядання, що допоможе дітям глибше зануритись у світ картини. Особливу увагу хочемо звернути на мелодії, слухання яких із раннього дитинства насичуватиме малечу пісенними інтонаціями свого народу, зробіть ці мотиви звичними, рідними.

Сподіваюся, що запропоновані орієнтири художньо-педагогічних спілкувань знайдуть відгук у практиків дошкільної освіти. Адже саме ці перші кроки проникнення у світ живопису, зроблені в дошкільному віці, стануть основою для бережного й зацікавленого проникнення в душу іншої людини в майбутньому. А це і є основний патерн соціальної взаємодії у розвинутому суспільстві: відчутти, сприйняти, прийняти.

Пропонуємо вашій увазі зразок художньо-педагогічного спілкування зі старшими дошкільниками за твором пейзажного живопису.

БРИНИТЬ В ПОВІТРІ КОЛИСКОВА

Алгоритм художньо-педагогічного спілкування з дітьми старшої групи за картиною Архипа Куїнджі "Вечір в Україні"

I ЕТАП. Інтригувальний

На початку художньо-педагогічного спілкування вихователька пропонує дітям пограти.

Гра "День і ніч"

Під жваву музику діти активно рухаються, під колискову — присідають навпочіпки, підкладають складені долоньки під щоку й заплющують очі.

Репродукцію картини заздалегідь розташовують на рівні очей дітей, прикривши тканиною.

II ЕТАП. Інформаційний

Звучить "Українська мелодія" (муз. І. Берковича). Діти розглядають репродукцію картини, педагогиня розповідає історію її створення і цікаві факти із життя художника. Розповідь слід адаптувати, зважаючи на вікові та індивідуальні особливості вихованців, орієнтуючись на інформацію, подану нижче.

Орієнтовна інформаційна довідка

Архип Іванович Куїнджі — видатний український художник-пейзажист. Він народився 27 січня 1841 року в Маріуполі, у сім'ї бідного шевця-грека. Майбутній художник осиротів у 6 років, тож рано почав заробляти на хліб власною працею: був пастухом, робітником на будівництві, ретушером у фотоательє.

Навчання в школі малому Архипу давалося вкрай тяжко. Його захоплювало малювання: Архип розмальовував і шкільні підручники, і вуличні паркани. Господар, у якого працював хлопець, помітив його хист і порадив їхати до Феодосії, щоб стати учнем знаменитого живописця — Івана Айвазовського. Але манера малювання юнака не справило враження на майстра, і він довірив Архипу... змішувати фарби. А згодом доручив пофарбувати паркан. Зрештою, юнак пішов від Айвазовського.

У 1865 році Куїнджі вступив до Академії мистецтв у Петербурзі, яку успішно закінчив. Уся його творчість була присвячена оспівуванню краси рідної України. Спадок видатного художника чималий — 170 творів живопису. Картини митця до війни можна було побачити в Маріупольському художньому музеї його імені, який відкрився 29 жовтня 2010 року. Але 21 березня 2022 року російські окупанти зруйнували музей Куїнджі в Маріуполі, а картини майстра вивезли.

Над полотном "Вечір в Україні" художник працював 23 роки. Здавалося б, такий простий сюжет: дерева на пагорбах, хатки, садок, захід сонця... А дивися на неї — і захоуєшся в ніжну красу вкритих соломною українських хат, стіни яких навіть у сутінках сяють білизною, вдихаєш на повні груди чисте свіже повітря, відчуваєш затишок надвечір'я, чуєш сюрчання коників і мамину колискову.

III ЕТАП. Мистецький полілог

Запитання до дітей

- ♦ Що художник зобразив на полотні? Спробуйте назвати це. Промовляйте по одному слову, не повторюючи одне одного.
- ♦ Яка пора року зображена на картині?
- ♦ Як художник показав, що настає вечір?
- ♦ Які кольори на полотні найбільш яскраві?
- ♦ Хочете "завітати" до картини? Пройдіться біля хат. Що ви відчуваєте? Що чуєте? Що бачите?
- ♦ Як інакше можна було б назвати цей твір?
- ♦ Якби можна було насправді увійти в картину, що там можна було б робити?
- ♦ Якби ти був художником / була художницею, що ти змінив / змінила б на полотні?
- ♦ Що відчував художник, коли писав цей твір?
- ♦ Про що розповідає ця картина?

IV ЕТАП. Мистецька рефлексія

Запитання для рефлексії

- ♦ Які почуття викликає в тебе ця картина? Чому?
- ♦ Що тебе здивувало в цьому творі? Що вразило?

V ЕТАП. Трансформаційний

Вихованці можуть виготовити аплікацію української хати або оздобити шаблон вирізаної хатинки будь-яким матеріалом на свій смак (варто заздалегідь підготувати варіанти прикрас із листя, тканини, бісеру тощо). Або створити перформанс "Інтер'єр української хати" із матеріалів, які є в груповій кімнаті.

VI ЕТАП. Взаємодія з батьками

Варто створити в ЗДО або у вайбер-групах фотогалерею художньо-педагогічних спілкувань за творами живопису, а також організувати виставку дитячих робіт (онлайн та офлайн).

Доречно буде опублікувати в соцмережах перелік орієнтовних запитань за змістом творів живопису та поради батькам щодо організації мистецького дозвілля у вихідні (відвідування виставок, художніх галерей, музеїв тощо). ■

ЗАВАНТАЖТЕ МАТЕРІАЛИ

ДЛЯ РОБОТИ: dv.in.ua/2023-5/p14

